

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Nükleer Tehdit ve Güvenli Alan Arayışı: Risk Toplumu Bağlamında *Dr. Strangelove* Filmi

Nuclear Threat and Search for Safe Space: Dr. Strangelove Movie in the Context of the Risk Society

Abdurrahman KÜLTÜR^{a*}

^a Arş. Gör. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Trabzon / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-8183-0302

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 14 Nisan 2024

Kabul tarihi: 26 Temmuz 2024

Anahtar Kelimeler:

Risk,

Risk toplumu,

Modernite,

Dr. Strangelove,

Stanley Kubrick.

ÖZ

Sanayi Devrimi ile birlikte toplumlar radikal değişimler geçirmiş ve hızla farklılaşmıştır. Sanayi Devrimi ile başlayan bu farklılaşma durağan seyretmemiş ve değişim farklı yönlerde hızla devam etmiştir. Farklı dönemlerde hâkim olan toplum tiplerine yönelik kavram üretme ihtiyacı birçok araştırmacıyı kendi mefhumlarını üretmeye sevk ederken sinema ve edebiyat gibi sanat dalları ise bu kavramların yansıdığı alanlar olmuştur. Çalışmanın temel kavramlarından olan "risk toplumu" kavramı da modernleşmenin ürettiği yeni toplum tipinin anlaşılabilmesi için oldukça önemli olan ve riskin değişen anlamlarına ve günümüzün risklerinin küresel mahiyetine odaklanan bir teorik çerçeve olmuştur. Modern çağda insanlar artık büyük riskler ile yaşamak zorundadır. Sürekli tehdit ve tehlikelerle yüzleşmek zorunda kalan modern insan nihayetinde risk toplumunda varlığını sürdürmektedir. Küresel ısınma, nükleer tehdit gibi modern çağın yeni riskleri insanların yaşamını şekillendirmektedir. Bu riskler ile yaşamak zorunda kalan modern insanın en büyük talebi güvenlik olmaktadır. Güvenli alanın yaratmak için mücadele gerekirken ancak küresel tehditler bunun için büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu minvalde çalışmada Stanley Kubrick'in Dr. Strangelove/How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb filmi risk toplumu kavramı ve yeni güvenli alanın yaratılması bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Kubrick'in bu eserinde Soğuk Savaş ile ortaya çıkan nükleer yarışın ve bunun yarattığı risklerin yıkıcılığı ele alınmaktadır. Bu çalışmada söz konusu eserdeki nükleer rekabetin yarattığı küresel risklerin sonucunda güven inşasının tersine dönerek yok oluşu ve bu yok oluş neticesinde ortaya çıkan güvenli alan arayışı ele alınmaktadır. Sonuç olarak Dr. Strangelove filmi, Soğuk Savaş döneminin nükleer rekabetini ve bu rekabetin yarattığı sıcak çatışma riskini ele almakta ve nükleer silahlanmanın yarattığı risklerin küresel mahiyetini vurgu yapmaktadır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: April 14, 2024

Accepted: July 26, 2024

Keywords:

Risk,

Risk society,

Modernity,

Dr. Strangelove,

Stanley Kubrick.

ABSTRACT

With the Industrial Revolution, societies underwent radical changes and rapidly differentiated. This diversification, which began with the Industrial Revolution, has not remained static and has continued to evolve rapidly in different directions. The need to create concepts directed at the dominant society types of different periods has led many researchers to develop their own concepts, while branches of art such as cinema and literature have become the reflecting fields for these concepts. The concept of "risk society," which is one of the fundamental concepts of the study, has been a critical theoretical framework focusing on the changing meanings of risk and the global nature of today's risks, essential for understanding the new society type produced by modernization. In the modern age, people have to live with great risks. Facing constant threats and dangers, modern individuals ultimately persist in the risk society. New risks of the modern age, such as global warming and nuclear threats, shape people's lives. The greatest demand of modern individuals, who have to live with these risks, is security. Struggle is required to create a safe space, yet global threats pose a significant barrier to this. In this context, Stanley Kubrick's Dr. Strangelove/How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb has been analyzed in relation to the concept of risk society and the creation of new safe spaces. In this work, Kubrick addresses the destructiveness of the nuclear race that emerged with the Cold War and the risks it created. This study examines the construction of security reversed into destruction due to the global risks created by nuclear competition in the movie, and the search for a safe space that emerges as a result of this destruction. In conclusion, the Dr. Strangelove film addresses the nuclear competition of the Cold War period and the risks of a hot conflict created by this competition, emphasizing the global nature of the risks created by nuclear armament.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: akultur@ktu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

With technological advancements, societies have begun to undergo rapid transformation and change. This rate of change also signifies the formation of new structures and institutions, with the existing ones constantly evolving. Modernization has profoundly impacted society and necessitated individuals to reconstruct themselves. The modern individual differs significantly from their pre-modern counterparts, adapting to the pace of change and withstanding the stimuli of the modern world.

Ulrich Beck views his theory of the risk society as a consequence of modernization. He suggests that the rapidly progressing technology in the modern world has spawned new risks and threats that were absent in traditional societies, forcing modern individuals to coexist with these threats. The nature of risks has transformed; new ones have emerged, either manufactured or as a result of human interference in nature. Giddens and Beck highlighted ecological imbalances and the nuclear threat as critical manufactured risks. The modern individual faces these threats daily, often internalizing and overlooking the risks. Without this coping mechanism, living with the constant fear of nuclear explosions would be untenable.

Beck attempted to decode the contemporary era we inhabit using the risk society concept. One of the paramount demands for individuals living in a risk society is security, a notion that persists in the belief that modern systems can satisfy these needs. Yet, the possibility of risks materializing can never establish a genuine sense of safety, making the search for secure spaces a fundamental pursuit for modern individuals.

Stanley Kubrick's 1964 movie "Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb" addresses the nuclear threat and its repercussions. The film was examined through the lens of the risk society concept and the nature of new risks generated by modern society. It delves into the breakdown of security frameworks due to the global perils stemming from the nuclear arms race and the subsequent effort to carve out safe zones. Initially, the study explores the risk society concept, living with the nuclear threat in the modern world, and the quest for safe spaces. The film is then scrutinized based on these notions.

As we grapple with the reality that the modern world is fraught with risks, the modern individual must learn to cohabit with these risks. The existential dilemma of continuing life in the shadow of potential global annihilation, and how to live unencumbered by doubt, poses a significant contemporary challenge. Each technological advancement brings forth new dangers that globally implicate humanity. We are now compelled to live with risks that could result in collective, not just individual, ends.

The nuclear race during the Cold War is a prime illustration of such risks. Kubrick's *Dr. Strangelove* was conceived in this very milieu, portraying the potential fallout of such rivalry if it escalated into active warfare. The film demonstrates that the nuclear brinkmanship between the USA and USSR could escalate into actual conflict with catastrophic outcomes. The notion that security is ensured by fear and deterrence is debunked when hot conflict arises. The destructiveness of what was once perceived as a mere threat is fully realized once war commences. The contest between the two states impacts more than just themselves; it signifies the end for all humanity. In a world where risk and danger have assumed global dimensions, threats surpass national boundaries. Beck's highlighted transnational risks are depicted in the film; nuclear armaments spell the demise not only of two nations but of all humankind. Military investments purportedly made for self-defense become agents of destruction. In the film, planes laden with bombs, circling in the sky to safeguard peace, ironically become the harbingers of doom for the very people they aim to protect. Those responsible for obliterating secure spaces emerge as the ones tasked with constructing new ones.

Asserting that new risks and threats define our world and shape the new societal order, Beck contends that the crux of the matter is security. *Dr. Strangelove* epitomizes those who compromised safety; the perils of science and technology herald the apocalypse, yet their role in the edification of a new world remains indispensable. The architects of risk are also the masons of new safe havens. When viewed in a general sense, the nuclear competition of the Cold War era and the potential of this competition to turn into a hot conflict are symbolized in Kubrick's film *Dr. Strangelove*. While the film exposes the potential destructive effects of nuclear weapons, it also suggests that the quest for security paradoxically creates greater insecurities. When the film is analyzed through Ulrich Beck's theory of global risks, it criticizes the idea that nuclear weapons could lead to an end that affects all of humanity, and that military investments made in the name of securing safety actually transform into a function of destruction.

Giriş

Teknolojik ilerlemeler ile toplumlar sürekli farklılaşmaya ve değişmeye başlamışlardır. Bu değişim hızı, aynı zamanda sürekli evrilen yeni yapılar ve yeni kurumlar anlamına gelmektedir. Modernleşme hem toplum üzerinde derin etkiler bırakmış hem de bireyin kendisini yeniden inşa etmesine sebep olmuştur. Modern birey, modern öncesi dönemlerdekilere göre çok farklıdır; değişimin hızına uyum sağlayabilen ve modern dünyanın uyarıcılarına dayanıklı bir karaktere sahiptir.

Ulrich Beck, ortaya attığı risk toplumu teorisini, modernleşmenin bir sonucu olarak ele alır. Ona göre, modern dünyada hızla ilerleyen teknoloji, geleneksel toplumlarda var olmayan yeni riskler ve tehditler yaratmıştır. Modern insan, bu tehditlerle yaşamak zorunda kalmıştır. Risklerin mahiyeti değişmiş, yeni riskler ya üretilmiş ya da modern insanın doğaya müdahalesi sonucunda ortaya çıkmıştır (Beck, 2011). Giddens ve Beck'in vurguladığı önemli üretilmiş risklerden bazıları ekolojik dengesizlikler ve nükleer tehditlerdir. Modern insan, her gün bu tehditlere maruz kalmakta ve bu tehditleri içselleştirerek görmezden gelmektedir ki bu durum söz konusu olmasaydı sürekli nükleer patlamalar olacağı düşüncesiyle yaşamını sürdüremezdi. Beck, yaşadığımız bu yeni çağı, risk toplumu kavramı ile açıklamaya çalışmıştır. Risk toplumunda yaşayan bireylerin en büyük taleplerinden biri güvenlidir. Modern sistemlerin bu talepleri karşılayacağı düşüncesi insanlarda hâlâ varlığını sürdürmektedir. Ancak risklerin gerçekleşme ihtimali, hiçbir zaman gerçek bir güvenlik duygusu oluşturmayacaktır. Bu sebeple modern insanın en temel arayışlarından biri güvenli alanlardır.

Stanley Kubrick'in 1964 yılında çektiği "Dr. Strangelove ya da: Endişe Etmeyi Nasıl Bıraktım ve Bombaya Aşık Oldum" filmi, nükleer tehdidi ve bunun sonuçlarını ele alır. Macklin'e göre (1965), film baştan sona bir cinsellik alegorisidir ve ön sevişmeden patlamaya kadar bu temel üzerinde ilerler. Film, gökyüzünde iki uçağın büyük metalik bir cinsel birleşme içinde yakıt ikmali yapmasıyla açılırken, orgazmik dünya yıkımının mantar bulutlarıyla sona erer. Bu bakış açısına göre, filmde ortaya konulan arınma düşüncesi tam ve yıkıcıdır. Maland'a göre (1979, s. 701), Kubrick olgunluk dönemi eserlerinde modern sanayi toplumunun iki önemli çelişmesini ele alır: Bir yandan insanlığın teknolojik ve bilimsel ustalığı, diğer yandan ise ahlaki, politik ve sosyal beceriksizliği. Kubrick, bu çelişkiyi "Dr. Strangelove" filmiyle ele alır. Cocks, Diedrick ve Perusek'e göre (2006, s. 6), film, Theodor Adorno ve Max Horkheimer'ın "Aydınlanmanın Diyalektiği" eserindeki Aydınlanma üzerine alaycı bakış açısını yansıtabilir; yani "ilerleme düşüncesinin en genel amacı, insanları korkudan azat etmek ve onların üstünlüğünü tesis etmektir. Ancak son derece aydınlanmış dünya, zaferle parlayan bir felaketi yansıtmaktadır." Wolfe'a göre (1976), "Dr. Strangelove" filmi, nükleer tehdit hakkında endişelenmeyi bırakma ve paranoya çağının başlangıcını anlatır. Abrams (2020, s. 111), filmi, savaşı sürekli ve bitmeyen bir oyun olarak gören Herakleitos'un felsefesinin parlak bir gösterimi olarak değerlendirir. Dias (2017) ise Foucaultçu söylem analizi çerçevesinde, filmde nükleer bir felaket sonucunda güvenliği yeniden sağlamak amacıyla faşist benzeri bir hükümet biçiminin ortaya çıkışını ele alır. Bu çalışmada, söz konusu film, risk toplumu kavramı ve modern toplumun yarattığı yeni risklerin doğası üzerinden analiz edilmiştir. Ayrıca, küresel tehlikelere yol açan nükleer yarışın yarattığı güvenlik yapılarının çöküşü ve bu çöküşten sonra güvenli bölgeler yaratma çabası incelenmiştir. Çalışma modern dünyanın yeni riskleri ve bu risklerin yarattığı etkileri söz konusu film üzerinden ele alması sebebiyle daha önceki çalışmalardan ayrılan bir nitelik taşımaktadır. Bu kapsamda, öncelikle risk toplumu, modern dünyada nükleer tehdit ile yaşama ve güvenli alan talebi incelenmiş, daha sonra bu kavramlar üzerinden film analiz edilmiştir.

Risk Toplumu, Nükleer Tehdit ve Güvenlik Talebi

Modern dönemde toplumlar daha komplike hâle gelmiş ve anlaşılması oldukça zorlaşmıştır. Sanayi toplumları ifadesi günümüzdeki toplumları nitelermekte yeterli kalmamakta bu bağlamda sanayi sonrası toplum (Bell, 1999), enformasyon toplumu (Machlup, 1962), gözetim toplumu (Mathiesen, 1997) gibi yeni kavramlar ortaya atılmaktadır. Bu minvalde özellikle Ulrich Beck'in *risk toplumu* kavramsallaştırması da bu tartışmalarda oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Risk insanlığın ilk dönemlerinden beri var olan, insanın karşılaştığı tehlikelerin nitelendirilebilmesi için kullanılan bir kelimedir. Beck, modern dönemdeki gelişmeleri nitelermek için risk kelimesinden yararlansa dahi kökeni modern öncesi dönemlere dayanmaktadır. Risk kavramının Hıristiyanlık öncesi antik dönemlerde varlığı tartışmalıdır ve tam olarak ortaya çıktığı dönem tespit edilememektedir. Ancak genel kanı risk mefhumunun Orta Çağ'ın sonları ile erken modern çağ arasındaki geçiş döneminde ortaya çıktığı yönündedir (Luhmann, 1993, s. 9). Risk kelimesinin ilk olarak Almancada 16. yy.'da daha sonra 17. yy.'ın ikinci yarısında da İngilizcede kendini gösterdiği iddia edilmektedir. Ancak Rönesans Dönemi'nde kullanılan Latince kökenli *riscum* teriminin Almancadaki kullanımdan çok daha önce kullanıldığı da bir gerçektir ve risk kavramının kökeni olarak kabul edilmektedir. Birçok araştırmacı kavramın ilk ortaya çıktığı dönemde denizcilik ile ilgili bir terim olarak kullanıldığını kabul etmektedir. Orta Çağ'da sürdürülen denizcilik faaliyetlerinde sigortacılık alanında kullanılan bu kavram yolculuk esnasında ortaya çıkabilecek tehlikeleri içeren bir anlamı ifade etmekteydi. Ancak bu dönemde risk nesnel bir tehditten ziyade daha çok Tanrı'nın bir müdahalesi olarak algılanmakta ve daha önceden yapılan bir yanlıya yönelik aşkın bir varlık tarafından denizde verilen ceza olarak görülmekteydi. Bu nedenle risk kavramının ilk şeklinde insan faktörü görmezden gelinmişti. İnsani bir olaydan ziyade sel, fırtına ve salgın gibi doğal olayları tanımlamakta kullanılmıştı (Lupton, 1999, s. 5).

Modern döneme gelindiğinde risk kavramının anlamı genişlemiş ve insanın aldığı kararlar sonucu karşılaştığı tehlikeleri ifade edecek bir anlama bürünmüştür. Bu minvalde Frank Furedi *Korku Kültürü* isimli kitabında tehlike ve risk kavramlarını tanımlamıştır. Ona göre risk "belirli bir tehlikeyle bağlantılı olarak hasar, yaralanma, hastalanma, ölüm ve başka olumsuzlukların meydana gelme olasılığını" ifade etmektedir. Tehlikeyi ise "genelde insanlara ve onların değer verdikleri varlıklara yönelik bir tehdit" şeklinde tanımlamaktadır. Furedi tehditlerin zehir, bakteri, atıklar ve kasırgalar ile sınırlı olmadığını, bunları yanında yer fistiği, tamponlar, doğum kontrol hapları ve hatta otomobillerin bile tehdit unsuru sayılabileceğini ifade etmektedir. Kavramın kullanım alanının sürekli olarak değişmesinden dolayı kavramın belirli bir bağlama yerleştirilmesi de zaruridir. Çünkü toplumun belirli bir dönemde geçerli olan değer yargıları ve hâkim fikirleri riskin mahiyetinde değişimlere yol açabilecektir (Furedi, 2001, ss. 43-44).

Modern dönemde risk kavramının hem mahiyeti hem de algılanış şekli değişmiştir. Daha önceleri aşkın bir varlığın müdahalesi ya da cezalandırması olarak kabul edilen bu mefhumda günümüzde insan faktörü ön plana alınmış ve insanın eylemlerinin bir sonucu olarak risk kavramı tartışılmıştır. İnsanlık tarih boyunca farklı farklı risklerle karşı karşıya kalmıştır fakat günümüzün riskleri nitelik bakımından bunlardan oldukça farklıdır. Anthony Giddens bu bağlamda iki tür riskten bahseder. Birincisi *dışsal riskler* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık son dönemlere kadar kuraklık, deprem, kıtlık ve fırtına gibi dışsal riskler tarafından tehdit edilmektedir. Bunlar insan eliyle gerçekleşmemiş doğal bir sürecin sonuçlarıdır. Ancak günümüzde ise *üretilmiş risk* olarak kavramsallaştırılabilecek, enformasyon çağının bir sonucu olarak doğaya müdahalelerimiz neticesinde ortaya çıkan risklerle mücadele edilmektedir. Modern toplumların karşılaştığı tüm riskler aslında üretilmiş riskler olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğaya müdahalenin sonucu olarak ortaya çıkan bu riskler küresel ısınma,

genetiği değiştirilmiş gıdalar gibi riskleri içermektedir (Giddens, 2012a, s. 1006). Bu üretilmiş riskler ortaya çıktıklarında tek bir devleti ya da milleti ilgilendiren sorunlar olmadığı için küresel bir niteliği bürünebilmektedirler.

Ulrich Beck ise yaşadığı çağı *risk toplumu* olarak nitelemiş ve sanayi alanındaki gelişmelerin toplumları yeni risklerle karşı karşıya getirdiğini ifade etmiştir. Beck risk toplumu ifadesini kullanmadan önce modernleşmeyi ele almış ve modernleşmenin neticeleri üzerinde durmuştur. *Siyasallığın İcadı* kitabında nasıl bir toplumda yaşıyoruz sorusunu sormuştur. Ona göre yaşadığımız toplum ne kapitalizm ne geç kapitalizm kavramları ile ifade edilebilir, sanayi toplumu, hizmet toplumu veyahut post-modern dönem ile de açıklanamaz. Beck yaşadığımız toplumu “kendinden kuşkulandırmaya başlayan, her şey yolunda giderse kuşkuyu, kendi kendini sınırlamanın ve kendini değiştirmenin ölçütü ve inşa ilkesi hâline getirecek olan modernlik” olarak ifade etmektedir. Ona göre kuşku özgürleştirici bir nitelik taşımaktadır ve ancak iktidarların göreve getirdiği uzmanların gözetiminde bu özgürleşme gerçekleşebilir (Beck, 2005, s. 244).

Modern uygarlıklar gelenek sonrası toplumlar olarak da nitelendirilebilmektedir. Modern toplumları geleneksel olandan ayıran en önemli özellik ise değişim hızıdır. Geleneksel toplumlar diğer modern öncesi sistemlerden daha devingen olsalar dahi modernlik içerisinde değişim hızı oldukça fazladır. Bu durum en çok teknoloji açısından belirgindir ancak diğer alanlara da sirayet edebilmektedir (Giddens, 2012b, s. 13). Burada Beck yeni refleksif modernleşmeden bahseder. *Refleksif modernleşme* olarak ifade ettiği bu yeni modernleşme türünü basit modernleşme olarak nitelendiği bir türle kıyaslayarak “basit modernleşme, geleneksel toplum biçimlerinin sınai toplum biçimleri tarafından birincileyin *çözülmesi*, ikincileyin *devralınması* anlamına gelirken, düşününsel modernleşme, sınai toplum biçimlerinin başka modernlikler tarafından birincileyin *çözülmesi*, ikincileyin *devralınması*” şeklinde açıklamaktadır (Beck, 2005, s. 72). Beck’in burada üzerinde durduğu nokta modernleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkan yeni risklerin ve tehlikelerin nasıl önlenebileceği ve nasıl kanalize edilebileceği sorunudur. Tartışmasını da seçim kavramına dayandırarak esas önemli olanın gelecekteki bir senaryonun bugünün seçimleri ile ortaya çıkabileceği gerçeğinin dikkate alınmasıdır. Refleksif modernleşme, yapılan seçimlerin neticesinde toplumlar dışsal koşullarla yüzleşmekten ziyade kendisiyle yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda hâlihazırda varlığını sürdüren modernlik kendisini eleştirerek kendi kendini dönüştürmektedir (Williams, 2008, ss. 57-60). Giddens burada refleksiviteyi gündelik eylemleri sürekli düşünme ve yeni bilgilerden hareketle onları tekrar düzenleme anlamında kullanır. Geleneksel toplumlarda basit olan ve yaşamın bir parçası olan konular modern insan için bir karar alma konusu hâline gelmiştir (Giddens ve Sutton, 2019, s. 153). Çağımızdaki risk kavramını da bu minvalde değerlendirir. Ona göre risk kavramı refleksif modernleşme ile yakından bağlantılıdır. Çünkü modernleşmenin doğurduğu yeni tehlikeler ve emniyetsizlikler yeni risk kavramını ortaya çıkarmıştır. Eski risklere nazaran yenileri modernleşme ile bağlantılı olarak ele alınmakta ve bu minvalde değerlendirilebilmektedir (Beck, 2011, s. 25). Yeni riskler ya da üretilmiş riskler bir seçim yapma, toplumun bir karar alma zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Riskler refleksif olarak değerlendirilmek zorundadır. Ancak bunların tahmin edilebilmesi ve öngörülebilmesi yani refleksif olarak değerlendirilebilmesi oldukça zordur. Bu bağlamda Beck, böyle belirsizliklerin hâkim olduğu bir modernleşme sürecinde nasıl makul kararların alınabileceğini sorgular ve ayrıca bazı kurumların bu şartlar altında yani belirsiz riskler altında nasıl hayatta kalabileceği sorusunu gündeme getirir (Beck, Bonss ve Lau, 2003, s. 2). Burada Abbott, Wallace ve Beck (2006, ss. 105-106) Çernobil faciasını örnek olarak vermekte ve belki de risk toplumundaki üretilen risklerin belirsizliği konusunda en önemli

olaylardan biri olarak bize bu faciayı sunmaktadır. Çünkü Çernobil faciasının bugün dahi sonuçları belirsizdir ve insanlar üzerinde etkisinin hâlâ sürüp sürmediği muallaktır.

Beck, riskin dönüşümüne vurgu yaparak, günümüzde sürekli tehditlerle yaşamak zorunda olduğumuz bir toplumdur, yani risk toplumundan bahsetmektedir. Riski ve onun yarattığı yeni toplum tipini *Risk Toplumunu: Başka Bir Modernliğe Doğru* isimli eserinde incelemiştir. Sanayi toplumunun geleceği son aşama olan risk toplumunda riskler tahmin edilemez ve öngörülemeyen niteliktedir. Modern dönemde ortaya çıkan ileri teknolojinin sebep olduğu riskler yeni bir niteliğe bürünmüştür. Yarattıkları etkiler bakımından doğdukları yerde kalmamakta, gezegendeki tüm yaşam formlarını tehlikeye atmaktadırlar. Özellikle nükleer kazaların açtığı felaketler sadece kaza olarak kalmamaktadır. Etkileri nesiller boyunca tüm dünyada kendisini gösterebilmektedir. Kazanın yaşandığı yerde ve zamanda yaşamayan kişiler dahi yıllar sonra farklı bir coğrafyada kazanın sonuçlarına katlanmak zorunda kalabilmektedir. Modern dönemde ortaya çıkan bu kaza türlerini ya da riskleri normal risk kategorisinde ele almak pek mümkün gözükmemektedir. 19. yy.'da meydana gelen yerel nitelikteki kazalar ile 20. yy.'daki felaketler arasında büyük bir uçurum vardır. Risk toplumunda riskler sınıflar arasında farklı etki yaratmamakta, alt, orta ve üst şeklinde kategorize edilen tüm sınıfları eşit şekilde tehdit etmektedir. Beck ayrıca risk konusunda uzmanların bulunamayacağını, çünkü modern dönemdeki risklerin fazla komplike olduğunu ifade eder. Ona göre bu alanda uzmanların olmaması risklerin anlaşılabilmesi ve kolayca meşrulaştırılarak küresel bir tehdit hâline almasını kolaylaştırmaktadır (Beck, 2011, ss. 26-29).

Beck ile birlikte Anthony Giddens da modern dönemdeki risk kavramı üzerine değerlendirmelerde bulunmuş ve bu kavramla ilgili düşüncelerini kaleme almıştır. Onun modern dünyanın karakteri üzerinde dururken dikkat çektiği nokta “güvenliğe karşı tehlike ve güvene karşı risk” temalarıdır. Modernlik yirminci yüzyılın sonlarında yaşayan herkes için iki yönlü bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Giddens, modern toplumsal kurumların ortaya çıkışı ve dünya genelinde yayılmaları ile insanın güvenli bir yaşamı deneyimleyebilmesi için modern öncesi dönemden daha fazla fırsatın var olduğunu iddia eder. Ancak modernliğin bir de görünmeyen, iyice belirginleşmemiş karanlık bir yüzü vardır. Giddens, burada modern dünyanın ortaya çıkardığı yeni risklere karşı uyarıda bulunmaktadır. Hızla gelişen üretim sektörünün çevreye verdiği zarar ve onun yarattığı ekolojik değişimlerin oluşturabileceği tehditler oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra geleneksel toplumlarda hâkim olan despotizmin bugün yerini totalitarizme bıraktığı gerçeği de oldukça korkutucu niteliktedir. Çünkü totaliter yönetimler siyasal, askeri ve ideolojik güçleri modern öncesi dönemdeki imparatorluklardan çok daha yoğun bir şekilde bir araya getirebilir. Yine buna bağlı olarak ortaya çıkan askeri gücün merkezileşmesi ve önem verilen bir konu hâline gelmesi de modern dünyanın önemli tehditlerinden birisidir. Giddens burada savaşın endüstrileşmesine dikkat çekmektedir. Teknolojik ilerlemelerin askeri alandaki yatırımlara yöneltilerek savaş sanayisinin ortaya çıkması kitlesel ölüm gücüne sahip silahların yapımını kolaylaştırmış ve dünyayı hiçbir zaman görmediği tehlikelerle karşı karşıya bırakmıştır. Giddens, burada nükleer silahların keşfine dikkat çekerek hiçbir düşünürün bu silahların keşfini tahmin edemeyeceğini ifade eder ve bu sebeple yeni araştırmacıların bu tehditler altındaki toplumları analiz etmesinin önemine dikkat çeker (Giddens, 2012, ss. 14-16).

Anthony Giddens ve Ulrich Beck risk kavramına yönelik düşüncelerini kaleme alırken dünyada insanlar soğuk savaşı, nükleer tehdidi ve nükleer reaktörde meydana gelen patlamayı deneyimlemekte ve nükleer savaş tehdidi altında varlığını sürdürmekteydi. Soğuk savaş iki devlet ya da blok arasındaki ilişkilerin kurallar etrafında değil de güç ile şekillendirilmesine dayanıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu bloklar arasındaki güç ilişkileri dönemin temel özelliğini teşkil etmektedir (Sander, 2016, ss. 224-225). Bu güç ilişkileri ellerinde

bulundurdukları nükleer silahlara dayanmaktaydı. Bu silahlar daha çok karşılıklı bir tehdit unsuru olarak kullanılmakta ve caydırıcılık işlevi görmekteydiler. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 1949 yılında nükleer silah edindiğinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de hidrojen bombası edinmiş ve bu iki devlet karşılıklı olarak bu silahları siyaset aracı olarak kullanmışlardı. Ancak Eric Hobsbawm *Kısa Yirminci Yüzyıl: Aşırılıklar Çağı* isimli eserinde bu silahların bir süre sonra siyaset aracı olmaktan çıktığını iddia eder, çünkü bu intihardan farksızdır. Ancak Hobsbawm her iki gücün de bazı durumlarda kullanma niyetiyle nükleer tehdide başvurduğunu kabul eder. Ancak her iki tarafın düğmeye basmakta kararsız kalmasının bir süre sonra güven ortamı oluşturduğunu da iddia eder. Buradan hareketle dünyanın her an dünya savaşıyla karşı karşıya kalabileceği şeklinde bir istikrarsızlık barındırdığı ve bunun ancak caydırma ile önlenebileceği inancının yıllarca karşılıklı silahlanmaya sebep olduğu sonucu da ortaya çıkmaktadır (Hobsbawm, 2017, ss. 307-308).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra soğuk savaşın da etkisiyle ortaya çıkan nükleer tehdit söylemde güven ortamı sağlamaktaydı ancak insanlar yıllarca korkuyla, her an bir patlama olacak endişesiyle yaşamak zorunda kaldı. Modern dünyanın risklerinden biri olan nükleer tehdit güvenli bir ortam ihtiyacının doğmasındaki sebeplerden birisidir. Modernleşme ile ortaya çıkan yeni riskler lokal düzeyde değil global düzeyde etkiler barındırmaktadır. Küresel ısınma sadece bir ülkeyi değil tüm insanlığı tehdit etmektedir. Güven kavramı modern dönemde artık risk ile beraber anılabilecek bir mahiyettedir. Modern dönemde birey “yabancı”larla bir arada yaşamak zorunda kalmış ve bunun yanı sıra yeni risklerle beraber güveni tesis edebileceği oluşumlara ihtiyaç duymuştur. Giddens burada soyut sistemlerden bahsetmektedir. Ona göre soyut sistemler gündelik hayat içerisinde nispeten güvenli alanlar yaratırlar. Burada soyut sistemlere örnek olarak parayı verir. Çünkü para ekonomisi gündelik ihtiyacın karşılanmasını düzenleyici bir niteliktedir. Para sistemi benzer karmaşıklıkta bir iş bölümü ile birlikte, gündelik yaşamın devamlılığında gerekli mal ve hizmetlerin teminini rutin hale getirir. Böylece para sistemine ve iş bölümüne bağlı olan ve ona güvenen modern birey öngörülebilirliğe inancak ve hayatını şekillendirecektir (Giddens, 2014, ss. 173-174). Mevcut soyut sistemler yarattığı soyut güven algısıyla geleceğe yönelik güvenli bir alan yaratabilecek niteliktedir.

Giddens güvenin tesisi için uzmanlaşmaya dikkat çeker. Burada neden çoğu insanın teknik bilgiye sahip olmadığı konularda toplumsal düzeneklere doğrudan güven duyar sorusu ortaya çıkmaktadır. Giddens bunu resmi eğitimdeki gizli müfredat ile açıklamaktadır. Eğitimde çocuğa teknik bulguların içeriğinden ziyade teknik bulgulara saygı duyulması öğretilir. Bu sebeple bilgisi olmadığı konularda uzmanlara güvenmek zorunda kalacaktır. Ancak bazı durumlarda kötü deneyimlere sahip insanlar uzmanların fikirlerine olan güvenlerini yitirir ve kendileri araştırma yapmaya yönelir. Burada uzmanlaşma ile bir güvenlik duygusunun yaratıldığına dikkat çekilmektedir. Giddens uzmanlaşmadan sonra *ontolojik güvenlik* kavramına dikkat çeker. Ona göre modern dönemdeki risklerin çoğunun farkındayız ancak bunları çoğu zaman görmezden geliriz. Nükleer bir bombalamanın yaşanmayacağını kimse garanti edemez ama gündelik hayatta bunu kimse düşünmez ve dikkate almaz. Nükleer savaş tehlikesi modern dünyada içkin olarak hep vardır, bu sebeple de birey bir süre sonra bunu içselleştirir ve dikkate almaz. Burada da ontolojik güvenlik tesis edilmiş olur (Giddens, 2012b, ss. 80-84). Bu bağlamda bakıldığında modern bireyin en büyük taleplerinden birisinin güvenli alan yaratılması olduğu görülmektedir. Modernleşme ile ortaya çıkan soyut sistemler, uzmanlaşma gibi birçok yeni olgu da güvenli alanın tesisinde görev üstlenmektedir. Ancak risk ve tehditler içerisinde yaşayan modern bireyin güvenli alana olan ihtiyacının giderildiği hâlâ müphemdir. Yaşadığı çağda sürekli yeni risklerle karşılaşmakta ve onlarla mücadele etmektedir. Ancak çoğu zaman karşılaştığı riskler onun kudretini aşmakta ve kendi kişisel güvenli alanını yaratmakta ona engel olmaktadır.

Dr. Strangelove/How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb Filmi Üzerine Güven İnşası ve Yeni Riskler

Peter George'nin *Red Alert* isimli kitabından senaryolaştırılan *Dr. Strangelove* ya da *How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* filmi Stanley Kubrick tarafından 1964 yılında çekilmiş ve aynı yıl vizyona girmiştir. Film SSCB ile ABD arasındaki nükleer krizlerin hâkim olduğu bir dönemde tam da bu konuyu ele alan bir niteliktedir. Hiciv türünde çekilen filmde ABD'deki bürokratik ve askeri kurumların bir anlık hatalarının ya da kurumlarda çalışanların kişisel hırslarının dünyayı bir nükleer savaş ortamına sürüklemesi anlatılmaktadır. Film dış sesin Batılı ülkelerin yeni silahlar ürettiği ve buna neden ihtiyaç duyduğu şeklindeki bir diyalogla başlamaktadır. Daha sonra yakıt ikmali yapan Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait uçaklar karşımıza çıkar, uçakların hepsi sürekli havada dolaşmaktadır. Nükleer silah taşıyan bu uçaklar Amerikan halkının güvenliği adına yirmi dört saat hizmet vermektedir. Güvenliğin sağlanması için ötekine yönelik tehdidin var olması ya da var olmasa dahi insanların zihninde tehdit altında olduğuna yönelik algının yaratılması daha ilk sahnede karşımıza çıkmakta ve modern dünyanın yeni tehlikelerini bu sahneden itibaren bize göstermektedir.

Film nükleer silah taşıyarak sınırların güvenliğini sağlayan uçaklardan sorumlu üssün kırmızı alarmı geçerek *wing attack plan R* planını devreye sokmasıyla devam eder. Bu plan SSCB'nin bazı kritik bölgelerinin acil durumlarda nükleer silahlarla vurulmasını içermektedir. Bu durum daha önce yaşanmadığı, daha doğrusu silahların sadece caydırıcılık için kullanıldığına inanıldığı için üsteki sorumlu askerler bunun bir tatbikat olduğunu düşünür. Ancak plan tam anlamıyla devreye alınmış ve komuta merkezinden sorumlu General Ripper bunu kendi inisiyatifiyle devreye sokmuştur. Burada nükleer silahlar gibi kitlesel öldürme gücüne sahip teknolojilerin insan eline bırakılmasının sonuçlarının neler olabileceğiyle yüzleşilmektedir. Kırmızı alarm ile aslında soğuk savaştan sıcak savaşa geçiş olmuştur. General Ripper radyoların toplatılmasını ister çünkü operasyonun hükümet tarafından emredilmediğinin anlaşılmasının önüne geçmek ister. Korunmak için ötekinin tehdit edilmesi ve güvenlik için korkunun yaratılması durumu burada söz konusudur. Silahların her zaman caydırıcılık işlevi görerek güvenliği sağladığına inanılmıştır. Nükleer silahlar vardır ama kabul gören norm bunların kullanılmayacağı ve caydırıcılık faktörünün ön planda olduğudur. Ancak toplumda normların varlığı söz konusuysen bireyin ben olma arzusunun da görmezden gelinmemesi gerekir. Fail olmak isteyen özne her zaman norm dışına çıkabilir ve elindeki sermaye ile güç arzusunu doyumak isteyebilir. Dr. Strangelove'da da General Ripper savaşın politikacılara bırakılmayacağını ifade ederek alandaki gerekli sermayenin kendisinde olduğunu iddia eder ve fail olmak için mevcut normların dışına çıkar.

Filmde ilk saldırının gerçekleştirilmesi ne ABD ne de SSCB için bir savaş politikası olarak kabul edilmemiştir. Ancak güvenlik için kurulan sistemin, neticesinde tehdit hâline gelebileceği gerçeği de görmezden gelinmiştir. Operasyonun güvenliği için emir verilen hava kuvvetleri personelleriyle iletişim kesilmiştir, çünkü iletişimin kesilmemesi durumunda SSCB'den sahte anonsla operasyonun bir tatbikat olduğu ifade edilebilir ve operasyon başarısızlıkla sonuçlanabilirdi. Güvenliğin sağlanması için uygulanan bu politika, neticesinde bir tehdit hâline gelmiştir. Ayrıca yine güvenliğin sağlanması için operasyon büyük bir gizlilikle sürdürülmektedir. Operasyonun adımları "top secret" yazan dosyalarda saklıdır ve sadece uygulamaya geçildiğinde bilgiler gün yüzüne çıkarılabilir. Güvenlik için uygulanan bu gizlilik insanlar arasında bariyere dönüşmüş ve iletişimin kopmasıyla sonuçlanarak tüm dünyanın sonunu getirebilecek bir soruna evrilmiştir. Filmde ise gizlilik operasyonun yani savaş politikasının en önemli hususu olarak vurgulanmakta, kamusal olanın gizli olması gerektiği gözler önüne serilmektedir. Nükleer bir savaşın eşğine gelen dünyada halk hiçbir şeyden haberdar olmadan varlığını sürdürürken, gizlilik iktidarı elinde bulunduranlar tarafından

dahi geçerli bir nitelik kazanmıştır. Giddens'in (2012b) ontolojik güven kavramı kapsamında sözünü ettiği yeni tehditler bilinse dahi bunlar içselleştirilir düşüncesi kendisini buradaki halkta da göstermektedir. Halk tehditler ve nükleer rekabetten haberdar olsa dahi bunu artık içselleştirmiştir ve dikkate almamaktadır. Savaş esnasında operasyonun mahiyetini birkaç komutan dışında devlet kademeleri dahi bilmemekte, gizlilik politikası onu hayata geçirenler tarafından da kabul edilmesi zaruri bir husus olarak kendini göstermektedir.

General Ripper'in emri ile iki ülke arasında ortaya çıkan kriz sonucunda ABD Hükümeti yetkilileri, kuvvet komutanları ve devletin önemli kademeleri bir araya gelerek toplantıya SSCB elçisini de çağırmışlardır. SSCB elçisi toplantıya katıldığında ülke mahremiyetini ihlâl etmiş ve gizli kamera ile çekim yapmaya çalışmıştır. Burada devletlerarası ilişkilerin dahi gizlilik esasına dayandığı, politikaların ve hatta komuta merkezlerinin bilgilerinin asla paylaşılmamasının esas alındığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Ancak büyük bir tepkiyle karşılaşan SSCB elçisi çekim yapmaktan bir süreliğine vazgeçmiştir. Burada ABD başkanı ile SSCB başkanı arasında gerçekleşen telefon görüşmesinde "bombayla ilgili bir şey yanlış giderse" şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Bu daha önce bir mutabakatın varlığını ve bombaların sadece gösteriş amaçlı kullanıldığını ortaya çıkarmaktadır. Hobsbawm'ın (2017) caydırıcılık amacıyla silahlanma düşüncesi kendini buraya kadar göstermiş ancak General Ripper'in emri durumu caydırıcılıktan çıkararak yeni risklerin gerçekliğini gözler önüne sermiştir. Riskler yaratarak iktidarın kendini meşrulaştırma ve ötekiyi yaratabilme şansı elde edilmiştir. Lewis A. Coser'ın "dış-gruplarla süregiden çatışma, grup üyelerinin kimliklerini yeniden benimsemelerini sağlamaktadır" (Akt. Poloma, 1996, s. 100) şeklindeki ifadesi buradaki çatışmanın da sadece halk nezdinde istenilen kimliklerin yaratılmasında bir araç olarak kullanıldığı gerçeğini gözler önüne sermektedir. Aslında bir tür savaş için rıza imalatı (Chomsky ve Herman, 2021) yapılmakta ve savaşın her zaman var olduğu gerçeği halka yansıtılmaktadır.

Durdurulamayan bombaların ateşlenmesinden ziyade önemli olan bu bombaların neden üretildiğidir. Filmde pazar ortamında hâkim olan rekabetin aslında devletler arası ilişkilerde de hâkim olduğu ve bu silahların aslında yarışta geri kalmamak için üretildiği görülmektedir. Herhangi bir nükleer saldırıdan korunmak için SSCB bir mahşer silahı geliştirmiştir, bir tehdit durumunda silah ateşlenecek ve durdurulamayacaktır. Bu silahın da rekabetten geri kalmamak adına üretildiği söylenmiştir. Hatta filmde geçen "vazgeçirici olmak, düşmanın beyninde saldırı korkusu yaratma sanatıdır" şeklindeki ifadeden bir korku ortamında ve tehditlerle yaşamının esas gayesinin vazgeçiricilik olduğu anlaşılmaktadır. SSCB'nin yarattığı mahşer silahı tüm dünyayı yok edebilecek güçtedir. Risk toplumunda (Beck, 2011) var olan tehditler ulus-aşırı nitelikte olup tüm insanlığı ilgilendirmektedir. Mahşer silahı da tüm insanlığı tehdit eden bir teknolojik gelişme ve bu gelişmenin doğurduğu bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Güvenli Alanların Yok Oluşu ve Yeni Arayışlar

Filmin devamında General Ripper'in üssüne ABD başkanın emri ile operasyon düzenlenmiş ve nükleer saldırının durdurulması amaçlanmıştır. Burada Ripper yaveri ile yaptığı konuşmada yiyeceklere, suya "fluorid" isimli bir kimyasalın karıştırıldığını ve bu kimyasalın zihinleri ele geçirdiğini söylemiştir. Risk toplumundaki kimyevi ilerlemelerin sonunun görülememesi insanların var olmayan tehditlere inanmaya başladığını ve onlardan korunmak adına kendini yok etmeyi dahi düşünebildiğini göstermektedir. Nihayetinde Ripper uçakları geri çağırarak şifreyi vermemek adına intihar eder. Bu esnana havadaki birçok uçak geri çağırılmış ancak Binbaşı Kong yönetimindeki uçak isabet aldığı için irtibat sağlanamamış ve onun tehdidi devam etmiştir. Uçak bombalayacağı bölgeye yaklaştığında bombanın hazır hâle getirilmesini içeren sahnede birçok güvenlik tuşunun aktive edilmesi gerektiği göze çarpmaktadır. Dünyadaki güvenli alanların yok edilerek, insanlığı tehditlerle yaşamak zorunda

birakan bir silah “safe” butonu ile koruma altına alınmıştır. Hem güvenliği sağlamak hem de onu ortadan kaldırmak için “safe” yazılı tuşlara ihtiyaç duyulmuştur. Ancak bu sırada tuşlardan birisi bozulmuş ve Binbaşı Kong el ile bombayı ateşlemek zorunda kalmıştır. Bomba uçaktan bırakıldığında Binbaşı Kong adeta bir at sürer gibi bombayla hedefe doğru hareket etmiştir. At sürmesi savaşın insanlık tarihinde sürekli tekrar eden bir unsur olduğu vurgusunu içermektedir.

Nükleer bombanın SSCB’de patlaması üzerine mahşer silahı da harekete geçmiştir artık dünyanın yani mevcut güvenli alanların sonu gelmiştir. ABD başkanı Dr. Strangelove’a insanlığı nasıl kurtarabiliriz ve radyasyondan arındırılmış bölge nerede olabilir sorularını yöneltmiştir. Burada mevcut güvenli alanları yok edenler yeni güvenli alan arayışı içerisinde kendisini bulmuştur. Dr. Strangelove dünya neslinin çekirdek şeklinde korunabileceğini ve madenlerde yüz yıl varlığını sürdürdüğünde dünyadaki nükleer salınımın sona ereceğini ve tekrar yeryüzüne çıkabileceklerini söyler. Madenler yeni güvenli alanlardır. Ancak öncelikli kişilerin kim olacağını bir bilgisayar programı ile belirlenmesi teklif edilmiş, ordu ve hükümet yetkililerinin yerleştirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Genel olarak teknolojiye, insan kusurlarını ve önyargılarını engelleyen, nötr bir nitelik atfedilir. Ancak onun kullanımında nihayetinde insan karar verici konumdadır ve bu durum da insanın önyargıları ve kusurlarının teknolojinin yönlendirilmesinde etkili olduğu sonucunu ortaya çıkarır. Buradan hareket edildiğinde filmde nükleer teknolojinin yönlendirilmesinde insan kusurunun ve önyargılarının hâkim olduğu görülmektedir. İnsan kusur ve önyargıları teknolojik gelişmelerle ilişkilendiğinde yeni risklerin doğasını nasıl dönüştürdüğü filmde kendini gösteren bir niteliktedir. Ayrıca filmde güvenli alanların sonunu getirenler, yeni güvenli alanların da sahibi olma arzusu içerisindeyler. Beck (2011) yeni risklerin tüm toplumsal kesimlere eşit şekilde yayıldığı düşünür, çünkü nükleer savaşın sonucunda tüm dünyadaki insanlar yaşam alanlarını kaybetmiştir. Ancak yeni güvenli alan arayışında bu eşitlikten söz edilemez ve yeni güvenli alanların neresi olacağı ve kimlerin hangi yöntemlerle, kriterlerle kabul edileceği üst sınıfın kararıdır. Hatta üreminin önemli olacağı vurgulanır ve yeni toplumun bir erkeğe on kadın düşecek şekilde nüfusunun düzenlenmesi gerektiği ve kadınlar seçilirken cinsel kimliklerinin dikkate alınması gerekliliği ifade edilir. Burada erkek egemen düzenin madenlerde de devam edeceği anlaşılmaktadır. Ancak burada insanların psikolojisinin bozulacağı gerçeği de göz önüne alınmaktadır. Dr. Strangelove insanların madenlerde şok edici anılardan ziyade nostaljik duygulara sahip olacaklarını ifade eder. Nostalji eğilimi çıkmaza giren insanın hayata tutunmasında çok önemli bir unsurdur. Tüm bu olaylardan sonra toplantıdaki general hâlâ madenlerdeki iktidarın kimde olacağından ve Rusların iktidarda söz sahibi olmasına yönelik korkusundan bahsetmektedir. Tam bu esnada SSCB elçisi de gizli fotoğraflar çekmeye devam etmektedir. Dünyanın sonu gelmiş, hatta onun sonunu getiren amansız bir rekabet olmuştur ve bu rekabetin de böyle bir ortamda dahi devam ettiği göze çarpmaktadır. Filmde genel anlamda modernleşen dünyanın yeni riskleri ele alınmakta ve bu risklerin basite indirgenemeyeceği vurgulanmaktadır. Beck’in (2011) bahsettiği nükleer tehdidin küresel mahiyeti ve yaşanan tehditlerin yıllar sonra dahi kendini gösterebileceği tüm film boyunca vurgulanan ana unsurdur. Güvenliğin sağlanması için tehdit oluşturulması ve bu yeni tehditlerin modernliğin bir sonucu olması da dikkat edilmesi gereken önemli hususlardandır. Güvenlik talebi yeni risklerle, tehlikelerle yaşayan modern insanın en önemli beklentilerindedir. Filmin sonunda da yeni bir güvenli alan arayışına girilmesi bunun göstergesidir.

Dr. Strangelove filmi iki kutuplu dünyanın hâkim olduğu ve bu dünyanın kendine özgü risklerinin deneyimlendiği bir dönemde çekilmiştir. Ancak SSCB’nin dağılması ile iki kutuplu dünya düzeni yerini yeni bir düzene bırakmıştır. Özellikle Huntington’ın *Medeniyetler Çatışması* tezi iki kutuplu dünya düzeninden sonra en çok tartışılan konulardan birisi olmuştur. Huntington’a göre (2017) dünya artık iki kutuplu olmaktan çıkarak çok kutuplu ve çok

medeniyetli bir boyuta geçmiştir. Bu teze göre medeniyetler arasındaki güç dengesi de tamamen değişmiş ve dünya bu medeniyetlere bağlı bir düzene evrilmiştir. Bu minvalde Dr. Strangelove filminin iki kutuplu dünya ve bu dünyanın risklerini ele alan boyutu çok kutuplu dünya içerisindeki riskleri de kapsamaktadır. Filmdeki nükleer savaş tehdidi çok kutuplu dünyada da ortadan kaldırılabilmemiş değildir. Ancak çok kutuplu dünyada üretilen riskler iki kutuplu dünya ile benzer olsa dahi bu riskler çok boyutlu bir hal almış ve mahiyeti dönüşmüştür.

Sonuç

Modern dünyanın üretilmiş risklerle donatıldığı gerçeğinden hareketle modern bireyin de bu risklerle yaşamasını öğrenmesi zorunluluğundan bahsedilebilir. Özellikle dünyanın sonunu getirebilecek teknolojik adımlar atılırken insanın bunun bilincindeyken nasıl hayatına devam edebileceği, her gün şüphe içinde olmadan nasıl yaşayabileceği günümüzün önemli sorunlarından. Çünkü atılan her teknolojik adımla beraber yeni tehlikeler ortaya çıkmakta ve bu küresel boyutta tüm insanlığı ilgilendirmektedir. İnsanlık her an sonunun gelebileceği gerçeğiyle yıllardır yaşamaktaydı, ancak modern dünyada bu tamamen değişti artık insan bireysel değil kitlesel sonlara imkân verecek yeni risklerle yaşamak zorundadır. Soğuk Savaş Dönemi'ndeki nükleer rekabet bunun en önemli örneklerindedir. Kubrick'in *Dr. Strangelove* filmi de tam bu atmosferde çekilmiş ve filmde bu rekabetin olası bir savaşa dönüşmesi durumunda sonuçlarının neler olabileceğini ele alınmıştır.

Filmde, ABD ve SSCB arasında süregelen nükleer mücadele sonunda gerçek bir çatışmaya dönüşmüş ve yıkıcı etkilerin başlangıcı olmuştur. Güvenliğin korkuyla sağlandığı, caydırıcılığın zihinlerde yaratılan endişe olduğu kabulüne dayanan fikir dünyası sıcak çatışma ile sarsılmıştır. Sıcak savaşın başlamasıyla basit görülen bir tehdidin yıkıcılığıyla yüzleşilmiştir. İki ülke arasındaki rekabet sadece onları etkiler bir nitelikten çıkıp tüm insanlığın sonunu getiren bir hâl almıştır. Riskin ve tehlikenin küreselleştiği bu durumda tehdit ulusların sınırlarını aşmıştır. Beck'in vurguladığı yeni ulus-aşırı riskler filmde karşımıza çıkmaktadır. Nükleer silahlar sadece iki ulusun sonunu getirmemiştir, tüm insanlığın sonu olmuştur. Güçlü olmak ve kendini korumak adına yapıldığı söylenen tüm askeri yatırımların, korumu işlevinden daha çok yok etme işlevine dönüştüğü gerçeği filmde karşımıza çıkmaktadır. Güvenliğin sağlanması ve halkın güvenle uyuması için havada yirmi dört saat nöbet tutan bomba yüklü uçaklar, güvenliğini sağlamak istediği halkın sonu olmuştur. Filmde mevcut güvenli alanları yok edenler yenileri de inşa edecek olanlar olarak kendini göstermektedir. Yeni risklerin, tehditlerin dünyamızın gerçeği ve risk toplumunun en temel parçası olduğunu dikkate alındığında güvenli alan talebinin önemi anlaşılmaktadır. Dr. Strangelove karakteri güvenliği yok edenleri temsil ederken yeni dünyanın inşasında da yine ona ihtiyaç duyulmuştur. Riskleri yaratanlar, güvenli alanları da inşa edecek olanlar olmuştur.

Genel anlamda bakıldığında Soğuk Savaş dönemindeki nükleer rekabet ve bu rekabetin bir sıcak çatışmaya dönüşme ihtimali, Kubrick'in "Dr. Strangelove" filmi ile sembolize edilmiştir. Film, nükleer silahların potansiyel yıkıcı etkilerini gözler önüne sererken, aynı zamanda güvenlik arayışının paradoksal olarak daha büyük güvensizlikler yarattığını işaret etmektedir. Film Ulrich Beck'in küresel riskler teorisi üzerinden incelendiğinde nükleer silahların tüm insanlığı etkileyebilecek bir sona yol açabileceğini ve güvenliği sağlamak adına yapılan askeri yatırımların aslında yok etme işlevine dönüştüğünü eleştirmektedir.

Kaynakça

- Abrams, J. J. (2020). The philosophy of war in Dr. Strangelove. Colombani, E. (Ed.). *A critical companion to Stanley Kubrick* (ss. 111-123). Maryland: Lexington Books.
- Beck, U. (2005). *Siyasallığın icadı*. (Ülner, N. Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

-
- Beck, U. (2011). *Risk toplumu: Başka bir modernliğe doğru*. (Özdoğan, K ve Doğan, B. Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beck, U., Bonss W., Lau, C. (2003). Reflexive modernization. *Theory, Culture & Society*, 20(2), 1-33.
- Bell, D. (1999). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books.
- Chomsky, N., Herman E. (2021). *Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği*. (Abadoğlu, A. Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.
- Cocks, G., Diedrick, J., Perusek, G. (2006). Introduction: Deep focus. Cocks, G., Diedrick, J., Perusek, G. (Eds.). *Depth of field: Stanley Kubrick film, and the uses of history*(ss. 3-31). Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
- Dias, A. (2017). Dr. Strangelove or how ı should stop worrying and love fascism. *International Journal of English Linguistics*, 8(3), 15-24.
- Furedi, F. (2001). *Korku kültürü*. (Yıldırım, B. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gary K. Wolfe (1976) Dr. Strangelove, Red Alert, and patterns of paranoia in the 1950's. *Journal of Popular Film*, 5(1), 57-67.
- Giddens, A. (2012a). *Sosyoloji*. (Kolektif Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A. (2012b). *Modernliğin sonuçları*. (Kuşdil, E. Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve bireysel kimlik: Geç modern çağda benlik ve toplum*. (Tatlıcan, Ü. Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2017). *Kısa yirminci yüzyıl: 1914-1991 aşırılıklar çağı*. (Alagon, Y. Çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Huntington, Samuel P. (2017). *Medeniyetler çatışması ve dünya düzeninin yeniden kurulması*. (Turhan, M. ve Soydemir, C. Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Kubrick, S. (Yapımcı), Kubrick, S. (Yönetmen). (1964). *Dr. Strangelove/How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* [Sinema Filmi]. ABD: Columbia Pictures.
- Luhmann, N. (1993). *Risk: A sociological theory*. New York: Walter de Gruyter Press.
- Lupton, D. (1999). *Risk*. London: Routledge Press.
- Machlup, F. (1962). *The production and distribution of knowledge in the United States*. Princeton: Princeton University Press.
- Macklin, F. A. (1965). Sex and Dr. Strangelove. *Film Comment*, 3(3), 55-57.
- Maland, C. (1979). Dr. Strangelove (1964): Nightmare Comedy and the Ideology of Liberal Consensus. *American Quarterly*, 31(5), 697-717.
- Mathiesen, T. (1997). The Viewer Society, M. Foucault's Panopticon Revisited. Vold, G. B., Bernard, T. J. ve Snipes, J. B. (Eds.). *Theoretical Criminology*, (ss. 215-233). London: Sage Publications.
- Poloma, M. (1996). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (Erbaş, H. Çev.). İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Sander, O. (2016). *Siyasi tarih: 1918-1994*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Williams, M. J. (2008). (In) Security studies, reflexive modernization and the risk society. *Cooperation and Conflict*, 43(1), 57-79.
-